

Hotărârea Curții
2 august 1993*

**Pilar Allué ș.a.
împotriva
Università degli Studi di Venezia și Università degli Studi di Parma**

(cereri de pronunțare a unei hotărâri preliminare,
formulate de Pretore di Venezia și Pretore di Parma)

„Libera de circulație a lucrătorilor –
Lectori de limbi străine“

Cauzele conexate C-259/91, C-331/91 și C-332/91

În cauzele conexate C-259/91, C-331/91 și C-332/91,

având ca obiect două cereri adresate Curții, în temeiul articolului 177 din Tratatul CEE, de Pretore di Venezia, în cauza C-259/91 și de Pretore di Parma, în cauzele C-331/91 și C-332/91 și vizând pronunțarea în litigiile pendinte în fața acestor instanțe între

Pilar Allué și Carmel Mary Coonan

și

Università degli Studi di Venezia,

și între

Susanne Herman Barta

și

Università degli Studi di Parma,

și între

Beatrice Sellinger, Rosalba Del Maestro, Gillian Mansfield

și

Università degli Studi di Parma,

a unei hotărâri preliminare privind interpretarea articolului 48 alineatul (2) din Tratatul CEE,

CURTEA,

compusă din domnii O. Due, președinte, M. Zuleeg și J. L. Murray, președinți de cameră, G. F. Mancini, R. Joliet, F. A. Schockweiler, J. C. Moitinho de Almeida, F. Grévisse și D. A. O. Edward, judecători,

*Limba de procedură: italiana.

avocat general: domnul C. O. Lenz
grefier: domnul H. von Holstein, grefier adjunct,

luând în considerare observațiile scrise prezentate:

– pentru părțile reclamante în acțiunea principală, de Fausto Capelli, avocat în baroul din Milano și Maria Virgilio, avocat în baroul din Bologna,

– pentru Republica Italiană, de domnul profesor Luigi Ferrari Bravo, șef al Serviciului de Contencios Diplomatic al Ministerului Afacerilor Externe, în calitate de agent, asistat de domnul Pier Giorgio Ferri, Avvocato dello Stato,

– pentru Comisia Comunităților Europene, în cauza C-259/91, de domnul Enrico Traversa, membru al Serviciului Juridic, în calitate de agent și, în cauzele C-331/91 și C-332/91, de domnii Enrico Traversa și Dimitrios Gouloussis, membri ai Serviciului Juridic, în calitate de agenți,

având în vedere raportul de ședință,

după ascultarea observațiilor orale ale părților reclamante în acțiunea principală, ale guvernului italian și ale Comisiei în ședința din 17 noiembrie 1992,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 20 ianuarie 1993,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Prin ordonanța din 4 octombrie 1991, primită de Curte la 11 octombrie 1991 și prin două ordonanțe din 14 noiembrie 1991, primite la Curte la 19 decembrie 1991, Pretore di Venezia (cauza C-259) și Pretore di Parma (cauzele C-331 și C-332/91) au adresat fiecare, în temeiul articolului 177 din Tratatul CEE, o întrebare preliminară privind interpretarea articolului 48 alineatul (2) din tratat.

2 Aceste întrebări au fost adresate în cadrul litigiilor care opun, pe de o parte, doamnele Pilar Allué, de naționalitate spaniolă și Carmel Mary Coonan, de naționalitate britanică și Università degli Studi di Venezia și, pe de altă parte, doamnele Susanne Herman Barta, de naționalitate germană, Beatrice Sellinger, Rosalba Del Maestro și M. Gillian Mansfield, resortisanți britanici și Università degli Studi di Parma.

3 Doamnele Allué, Coonan, Sellinger, Del Maestro și Mansfield au exercitat, din 1980 până în 1986, funcțiile de lector de limbi străine în cadrul universităților menționate. La începutul anului academic 1986-1987, acestea din urmă le-au informat că nu puteau să-și prelungească contractul de muncă, ținând seama de dispozițiile de la articolul 28 din Decretul nr. 382 al Președintelui Republicii din 11 iulie 1980 (denumit în continuare „DPR”). În conformitate cu paragraful al treilea din acest articol, „contractele menționate la primul paragraf (referitoare la numirea lectorilor de limbi străine) nu pot fi prelungite ulterior anului universitar pentru care au fost încheiate și pot fi reînnoite în fiecare an pentru o perioadă maximă de cinci ani”.

4 Doamna Susanne Herman Barta a exercitat aceleași funcții la Università degli Studi di Parma începând cu anul academic 1981-1982 până la sfârșitul anului 1984-1985. Ca urmare a

unei scrisori prin care doamna Barta a informat universitatea în legătură cu faptul că era însărcinată, contractul său nu a fost reînnoit pentru anul următor.

5 Prin acțiunile împotriva deciziilor prin care înceta contractul lor de muncă, părțile interesate vizează în esență ca instanțele naționale sesizate să declare că raportul lor de muncă se încadrează în dreptul privat, să oblige universitățile să le verse diferența dintre remunerația percepută și cea datorată, în baza scalei de salarizare, unui profesor asociat numit pe perioadă nedeterminată, să le recunoască dreptul la prestații de securitate socială și la asigurare obligatorie începând cu crearea raportului de muncă, să declare că contractele încheiate cu universitățile sunt contracte pe durată nedeterminată și să le oblige să le verse salariile datorate din momentul în care încetaseră contractele menționate.

6 În cadrul litigiului care opune doamnele Allué și Coonan și Università degli Studi di Venezia, Curtea a pronunțat o hotărâre preliminară la 30 mai 1989 (cauza 33/88, Rec., p. 1591), în care aceasta a observat în special că articolul 48 alineatul (2) din Tratatul CEE se opune aplicării unei dispoziții de drept național care impune o limită asupra duratei raportului de muncă între universități și lectorii de limbi străine, în timp ce o astfel de limită nu există, în principiu, în ceea ce îi privește pe alți lucrători.

7 Instanțele de trimitere observă că această hotărâre a fost interpretată diferit de instanțele italiene, solicitate să se pronunțe cu privire la litigii asemănătoare, cu privire la compatibilitatea cu articolul 48 alineatul (2) al tratatului de limitare la un an a duratei contractului de lector de limbi străine, stabilită la articolul 28 paragraful al treilea din DPR. Conform anumitor instanțe, Curtea hotărâse că ansamblul paragrafului menționat era incompatibil cu articolul 48 alineatul (2) din tratat, în timp ce Corte di Cassazione, în cadrul a trei hotărâri, a considerat că pronunțarea Curții s-a referit doar la limita maximă de cinci ani pentru reînnoirea contractelor lectorilor de limbi străine.

8 Considerând că hotărârea menționată anterior ridică astfel probleme de interpretare, Pretore di Venezia a decis să suspende pronunțarea unei hotărâri și a solicitat Curții:

„să se pronunțe, în temeiul articolului 177 din Tratatul CEE, cu privire la interpretarea hotărârii pronunțate de aceasta la 30 mai 1989 în cauza 33/88 în care se declară că articolul 48 alineatul (2) din Tratatul CEE se opune aplicării unei dispoziții de drept național care impune o limită duratei raportului de muncă între universități și lectorii de limbi străine, în timp ce o astfel de limită nu există, în principiu, în ceea ce-i privește pe alți lucrători și să precizeze dacă articolul 48 alineatul (2) din Tratatul CEE se opune aplicării articolului 28 paragraful al treilea din Decretul nr. 382 al Președintelui Republicii din 11 iulie 1980, prin care se prevede faptul că aceste contracte nu pot depăși durata anului universitar“.

De asemenea, Pretore di Parma a solicitat Curții:

„... să se pronunțe asupra sferei de aplicare și a interpretării Hotărârii din 30 mai 1989 pronunțate în cauza 33/88 în partea în care acesta declară (punctul 2 din dispozitiv) că articolul 48 alineatul (2) din Tratatul CEE se opune aplicării unei dispoziții de drept național care impune o limită asupra duratei raportului de muncă între universități și lectorii de limbi străine, în timp ce, în ceea ce îi privește pe alți lucrători, o astfel de limită nu există în principiu“, astfel încât Curtea să precizeze:

„dacă articolul 48 alineatul (2) din tratat, în interpretarea dată de Curtea de Justiție a CE în Hotărârea din 30 mai 1989, pronunțată în cauza 33/88, se opune aplicării unei reglementări naționale a unui stat membru (în speță articolul 28 alineatul (3) din DPR nr. 382/1980), în

măsura în care aceasta limitează la un an durata unui contract relevant de drept privat și prin urmare prevede o durată limitată în timp, în timp ce alți lucrători din acest stat membru beneficiază în manieră generală și de regulă de stabilitatea locului de muncă în temeiul Legii nr. 230 din 18 aprilie 1962, din moment ce faptele din speța prezentă nu conferă raportului de muncă menționat nici o particularitate de natură să justifice o derogare de la principiul general menționat anterior”.

9 Pentru o prezentare mai amplă a faptelor și a cadrului juridic al litigiilor în cauza principală, precum și a observațiilor scrise prezentate Curții, se face trimitere la raportul de ședință. Aceste elemente din dosar sunt reluate în cele ce urmează numai în măsura în care sunt necesare pentru raționamentul Curții.

10 Prin întrebările lor preliminare, instanțele naționale încearcă în esență să afle dacă articolul 48 alineatul (2) din tratat se opune ca legislația unui stat membru să limiteze la un an, cu posibilitatea de reînnoire, durata contractelor de muncă ale lectorilor de limbi străine din cadrul unei universități, în timp ce pentru alți profesori nu există, în principiu, o astfel de limită.

11 Este necesar să se amintească faptul că, în conformitate cu jurisprudența Curții, principiul egalității de tratament, a cărui expresie specifică este articolul 48 alineatul (2) din tratat, interzice nu numai discriminările evidente, bazate pe naționalitate, ci și toate formele disimulate de discriminare care, prin aplicarea altor criterii de diferențiere, conduc, de fapt, la același rezultat (a se vedea, în special, Hotărârea din 15 ianuarie 1986, Pinna, cauza 41/84, Rec., p. 1).

12 În Hotărârea din 30 mai 1989, menționată anterior, Curtea a constatat că, deși aceasta se aplică indiferent de naționalitatea lucrătorului în cauză, limita stabilită prin articolul 28 paragraful al treilea din DPR privind durata exercitării funcțiilor de lector de limbi străine într-o universitate vizează în principal lucrătorii resortisanți din alte state membre. Astfel, conform datelor statistice furnizate de guvernul italian, numai 25 % din lectorii de limbi străine au cetățenie italiană.

13 Această constatare care, în Hotărârea din 30 mai 1989, se referea la limita maximă de șase ani pentru contractele lectorilor de limbi străine se aplică de asemenea în ceea ce privește regula de un an enunțată la articolul 28 paragraful al treilea, menționat anterior.

14 Pentru a justifica această din urmă regulă, guvernul italian susține că numărul lectorilor angajați de universități depinde de necesitățile de învățământ și de resursele de care dispun acestea pentru retribuirea lor. Numai un raport de muncă cu durata de un an ar permite, în aceste condiții, asigurarea unei bune gestiuni a universităților.

15 Este necesar să se răspundă acestui argument că dispozițiile tratatului nu împiedică adoptarea de către statele membre a unor măsuri aplicabile fără distincție menite să asigure buna gestiune a universităților și care pot afecta, în special, resortisanții altor state membre. Totuși, astfel de măsuri trebuie să respecte principiul proporționalității, respectiv să constituie măsuri adecvate și necesare pentru a atinge scopul urmărit.

16 În această privință, este necesar să se observe totodată că legislația comunitară nu interzice unui stat membru să încheie cu lectorii de limbi străine contracte de muncă pe o durată determinată în cazul în care, în momentul angajării, se pare că necesitățile de învățământ nu depășesc această durată.

17 Pe de altă parte, contractele care au scopul de a răspunde unor nevoi constante de învățământ, astfel cum este cazul limbilor al căror studiu este obligatoriu sau al limbilor deosebit de solicitate, trebuie să fie încheiate pe o perioadă nedeterminată în aceeași manieră ca raporturile de muncă ale altor profesori care răspund acestor necesități.

18 Dacă, prin urmare, numărul studenților care solicită să frecventeze cursuri de o anumită limbă străină se diminuează, dacă această limbă străină nu se mai bucură de aceeași prioritate într-un stat membru sau dacă universitatea nu mai dispune de mijloace financiare suficiente pentru a asigura învățământul, lectorii care sunt în plus pot fi demiși pentru a adapta efectivul la noile condiții. Această măsură ar avea efecte mai puțin restrictive asupra liberei circulații a lucrătorilor decât măsura în litigiu.

19 Într-adevăr, limitarea la un an a duratei contractelor, cu posibilitatea de înnoire, constituie, pentru lectori de limbi străine, un factor de insecuritate în ceea ce privește menținerea raportului de muncă și este de natură să permită abuzuri din partea administrației naționale. Acesta este în special cazul practicii, menționate de Comisie, care constă în a condiționa reînnoirea contractului de acceptarea unei reduceri a remunerației.

20 Cu siguranță demiterea poate fi contestată în fața instanțelor. Mai mult, aceasta presupune îndeplinirea anumitor formalități, astfel cum este preavizul. Totuși, întrucât aceste exigențe sunt comune tuturor contractelor de muncă, nimic nu justifică modificarea lor în cazul în care acestea se aplică lectorilor de limbi străine.

21 Prin urmare, este necesar să se răspundă instanțelor naționale că articolul 48 alineatul (2) din tratat se opune ca legislația unui stat membru să limiteze la un an, cu posibilitatea de reînnoire, durata contractelor de muncă ale lectorilor de limbi străine, în timp ce pentru alți profesori nu există, în principiu, o astfel de limită.

Cu privire la cheltuielile de judecată

22 Cheltuielile efectuate de Comisia Comunităților Europene și de Guvernul Republicii Italiene, care au prezentat observații Curții, nu pot face obiectul unei rambursări. Întrucât procedura are, în raport cu părțile în acțiunea principală, un caracter incidental față de procedura din fața instanțelor naționale, este de competența acestor instanțe să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,

CURTEA,

pronunțându-se cu privire la întrebările care i-au fost adresate de Pretore di Venezia și Pretore di Parma, prin ordonanțele din 4 octombrie 1991 și, respectiv, 14 noiembrie 1991, declară:

Articolul 48 alineatul (2) din Tratatul CEE se opune ca legislația unui stat membru să limiteze la un an, cu posibilitatea de reînnoire, durata contractelor de muncă ale lectorilor de limbi străine, în timp ce pentru alți profesori nu există, în principiu, o astfel de limită.

Due	Zuleeg	Murray	Mancini	Joliet
Schockweiler	Moitinho de Almeida	Grévisse		Edward

Pronunțată în ședință publică la Luxemburg, la 2 august 1993.

Grefier
J.-G. Giraud

Preşedinte
O. Due